

OVER GEMEENTELIJKE ADVIESRADEN

Een terugblik op bijna 5 decennia adviesraden

Adviesorganen hebben –in de een of de nadere vorm- altijd en overal bestaan. De middeleeuwse koningen lieten zich bijstaan door vertegenwoordigers van de adel, de kerk en de opkomende burgerij. Daaruit groeide trouwens onze moderne parlementaire democratie, toen deze raden hun machtspositie versterkten tegenover de monarchen. Ook in het bedrijfsleven krijgen raadgevers een plek in de bestuurlijke organigram. Zelfs in de dictatoriale regimes worden de leiders meestal omringt met raden en adviseurs. Maar waarom nog advies- en inspraakorganen oprichten in een democratie waarin wij via het algemeen stemrecht een zeg hebben in de (lokale) politiek?

De voedingsbodem voor burgerparticipatie

Na de daling van de tewerkstelling in de agrarische sector, liep enorm sterk was gedaald, liep later ook de tewerkstelling in industrie snel terug. Er ontwikkelde zich een diensten-samenleving. Resultaat: een veranderde samenleving die vooral draaide (en draait) op handel en diensten, met een grote complexiteit en een nieuwe mentaliteit en levensstijl.

Tegelijkertijd steeg ook het globale onderwijsniveau. De democratisering van het onderwijs opende de deuren van hogescholen en universiteiten voor steeds bredere lagen van de bevolking. Vele jobs kregen een grotere intellectuele invulling dan tot dan toe gebruikelijk was. Resultaat: de bevolking van een gemiddelde Vlaamse gemeente telde een aangroeiende groep mensen met een hoger niveau van opleiding en kennis over bepaalde onderwerpen en beleidsdomeinen.

De lokale besturen worden sinds die jaren '60 ook voortdurende geconfronteerd met nieuwe uitdagingen. De moderne complexe samenleving vereist snelle antwoorden op kwesties als ruimtelijke ordening, huisvesting, mobiliteit, kinderopvang, integratie van politieke vluchtelingen, ... De inwoners van de gemeente hadden ook nieuwe gebruiken en dus nieuwe verwachtingen tegenover de politiek: aanbieden van meer culturele activiteiten, beschermen van natuurgebieden, bouwen van sportinfrastructuur, ... Dat alles liep samen met de tijdsgeest van de jaren '60. Het geloof in een 'maakbare samenleving' die zoveel mogelijk zou beantwoorden aan de wensen en behoeftes van de bevolking was de ideale 'potgrond' voor een brede 'participatiebeweging'. Resultaat: de vraag om betrokkenheid en invloed van de bevolking is vergroot.

Dat gold zeker op het lokale vlak. De gemeente was en is toch het meest levensnabije bestuursniveau, waar de burger nog enig vat heeft op het beleid en –misschien belangrijker- waar een politiek dossier vaak erg concrete consequenties heeft voor buurten of individuen.

De ontwikkeling van het adviesradenlandschap

Zoals gezegd zagen de eerste adviesraden het daglicht in de tweede helft van de jaren '60. In eerste instantie ging het om raden uit de culturele en sociale sfeer. Zij waren een antwoord voor nieuwe verwachtingen bij de bevolking –onder meer rond nieuwe vormen van vrijetijdbesteding. Zij ontstonden meestal op initiatief van het sociaal-culturele verenigingsleven. Deze culturele raden vormden plaatselijke fora voor samenwerking en overleg tussen de verenigingen en voor het opzetten van gemeenschappelijke activiteiten. Ze vormden ook een aanspreekpunt voor de gemeente en werden op die manier ook erkend als adviesorgaan. De culturele raden waren vaak een stuwende kracht bij de oprichting van culturele infrastructuur en werden dan ook betrokken bij het beheer van deze instellingen.

De culturele raden waren ook de eerste adviesraden die van hogerhand werden geregeld. Zo verplichtte het Cultuurpact uit 1974 alle overheden om 'de gebruikers en alle ideologische en filosofische strekkingen te betrekken bij de voorbereiding en uitvoering van het cultuurbeleid'. Deze regelgeving is vandaag de dag nog steeds van toepassing. Datzelfde jaar werd ook een decreet goedgekeurd voor 'de gemeentelijke raden voor cultuur en culturele vrijetijdsbesteding'. Het objectief van deze adviesraden was volgens dat decreet 'overleg en samenwerking tot stand te brengen onder te verenigingen, instellingen en diensten voor sociaal-cultureel werk en culturele vrijetijdsbesteding. Hij bevordert de activiteiten in de ruimste betekenis, met inbegrip van de cultuurspreiding, de voortdurende vorming en de vrijetijdsbegeleiding. Hij adviseert de gemeentelijke overheid inzake culturele aangelegenheden en inzake planning en bouw van culturele infrastructuur'. Deze logica gold ook voor andere raden.

Ondertussen is deze visie aangepast. Het decreet 'Lokaal Cultuurbeleid' uit 2001 dat nu de werking en organisatie van cultuurraden regelt, geeft een veel beperktere taakomschrijving aan de culturele raden. Dat decreet vermeldt één taak: adviesverlening over het cultuurbeleid. 'Met het oog op de organisatie van het overleg en de inspraak bij de voorbereiding en de evaluatie van het cultuurbeleid, inzonderheid bij de opmaak en de uitvoering van een gemeentelijk cultuurbeleidsplan, moeten door de gemeenten een of meerdere adviesorganen voor cultuur worden opgericht'.

Sinds begin jaren '70 veroverden adviesraden ook andere beleidsdomeinen. De sportraden was het forum voor de sportclubs. In de jeugd raden kwamen de jeugdverenigingen samen. Zo ontstonden er seniorenadviesraden, gezinsraden, milieuraden, wijk- en dorpsraden. Zo ontwikkelt zich in die drie decennia een uitgebreid adviesradenlandschap in de 308 gemeenten van het Vlaamse Gewest. Geschat wordt dat in Vlaanderen 2.000 tot 3.000 gemeentelijke adviesraden actief zijn. Dat betekent ook dat enkele tienduizenden burgers zich engageren om op de een of de andere manier mee te denken over het plaatselijke beleid en maatschappelijke leven.

In grote lijnen vallen drie types van adviesraden te onderscheiden:

- de territoriale adviesorganen; zoals wijkraden en deelgemeentelijke raden
- de thematische adviesorganen die actief zijn rond één beleidsthema of –sector; zoals milieuraden en sportraden
- de categoriale adviesorganen die één bevolkingsgroep samenbrengen; zoals jeugd raden en raden voor personen met een handicap

Daarnaast bestaan ook raden voor medebeheer van o.a. bibliotheken, gebruikersraden in seniorenvoorzieningen, participatieraden voor het (gemeentelijk) onderwijs en lokale overlegfora rond gezondheid en kinderopvang. Op enkele plaatsen gebeurt de ontwikkeling van het lokale communicatie- en inspraakbeleid in samenspraak met de inwoners of bestaat er een redactionele adviesraad voor het gemeentelijke info-blad.

Het minste wat kan worden vastgesteld is dat het adviesradenlandschap weinig systematisch en samenhangend is opgebouwd. Dat kon ook moeilijk anders. Een aantal van deze raden is bij decreet verplicht. Denken we maar aan jeugd- en sportraden. Andere adviesorganen zijn een noodzakelijke voorwaarde voor Vlaamse subsidies aan de gemeenten; bijvoorbeeld in het kader van convenanten voor milieu- en natuurbeleid. Andere raden zijn dan weer het resultaat van lobbywerk van belangengroepen of verenigingen.